

6.

DISSERTATIO
INAUGURALIS MEDICA
DE
CHOLERA ORIENTALI
QUAM

CONSENSU ET AUCTORITATE
MAGNIFICI DOMINI
PRAESIDIS ET DIRECTORIS
SPECTABILIS DOMINI DECANI

ET

CLARISSIMORUM DD. PROFESSORUM

PRO

DOCTORIS MEDICINAE LAUREA

RITE OBTINENDA

IN ALMA AC CELEBERRIMA REG. SCIENTIAR. UNIVERSITATE
PESTIENSI

PUBLICAE ERUDITORUM DISQUISITIONI SUBMITTIT

ALOYSIUS JACZ

HUNGARUS IGLOVIA EX COMITATU SCEPUSI.

In theses adnexas publice disputabitur in Palatio Universit.
Die 17 Decembr. 1831.

BUDA E,

— — si quid novisti rectius istis
Candidus imperti, si non his utere mecum.

Horatius.

ILLUSTRISSIMO

AC

REVERENDISSIMO DOMINO

JOSEPHO BÉLIK

DE DEZSÉR

MISERTAIONE DIVINA

EPISCOPO SCEPUSIENSI.

V I R O

PIETATE IN DEUM, FIDELITATE IN REGEM
AMORE AC MERITIS IN PATRIAM

CLARO

ERUDITIONE MANSVETUDINE
HUMANITATE AC LIBERALITATE

NULLI SECUNDO

SCIENTIARUM CULTORI, ERUDITORUM
FAUTORI, NEC NON MAECENATI

GRATIOSISSIMO BENIGNISSIMO

EXIGUAS HAS LABORUM SUORUM PAGELLAS
VELUT

PRIMOS LABORUM MEDICORUM FRUCTUS

IN

PERPETUAE GRATITUDINIS PIGNUS

PIO VENERATIONIS CULTU

DEVOVET

AUCTOR.

Prooemium.

Terminato quinquenali Cursu, juxta Altissimam Resolutionem pro Doctoratus Medicinae Laurea rite obtinenda quemvis Obligatio manet, quidpiam ex universis Medicinae Scientiis describendi, Luci mandandi.

Quare Morbum sub nomine Cholerae orientalis venientem, terribilem, generi humano Excidium parare volentem, describendum cocepi. Quam exiles in hoc Opere, ut quidpiam proferam novi, ut quid doceam sensi Ingenii mei teneras vires: ita ad quidquam in Generis humani, Patriae imprimis bonum contribuendum non mihi impar videbar. Utinam viribus materiam elegissem parem! selegi tamen Objectum cujusvis Civis, totiusque Civitatis attentione dignissimum, in cujus pertractatione multa studio, alia praeterivi nolendo. Quae de hocce propono Objecto non instar Dogmatum ut veritates omni ex

parte majores jacto ; verum iis attentio-
nem solummodo Civium in gravia salutis
publicae mala justam dirigere adnitebar.

Quodsi vero medicum concernentia Ju-
dicium brevibus attigerim, spe dulci la-
ctor aequos Arbitros tenue hocce Speci-
men primorum laborum Medicorum non
adeo criticae subjecturos menti.

Dabam Pesthini die 6. Decembris.

§. 1.

Cholerá Indica, Orientalis, Spasmodica, Pestis Indica. Est morbus specificus Spasmodico-Evacuatorius sub quo Aeger vomitu et diarrhoea materiae serosae vel albuminosae nimia quantitate contingentis corripitur, quae evacuationem nimiam Spasmodicis, jam tonicis, jam clonicis conjunctae Aegrum in summum vitae discrimen conjiciunt.

§. 2.

Distingvas Spuriam quae sporadice, raris in casibus epidemice (a Sydenhamo 1669 observatam) a Genuina seu Epidemico-contagiosa Indica.

§. 3.

Cholera Spuria constituit Morbum satis strenuum, et impetuosum, qui interdum cum, interdum sine Febre conjunctus decurrit, et ratione praecipitis sui exitus acutam indolem non tam aemulatur, quam rectius praesentat. Talis in Europa ante introductam Choleram Indicam unice observabatur, quae in hominibus post ingesta quantitate, et qualitate peccantia, post morbose in Tubo Intestinali collecta, vel secreta eundem irritantia, aut per Refrigerium aliosve errores inducitur, comparat cum symptomatibus Febris Gastricae Synochalis, catarrhalis Rheumaticae aut Inflammationis viscerum abdominalium. Evacuationes per vomitum, et diarrhoeam contingentes non sunt ita copiosae, et vel ingesta indigesta (Cholera saburalis) vel bilis (Cholera biliosa) vel

serum, mucus (Cholera Rheumatica, Catarrhalis) eji-
ciuntur accedentibus eodem tempore doloribus cardial-
gicis, borborygmis.

Hae species non ostendunt proprietates illas chara-
cteristicas Cholerae Epidemico-contagiosae proprias:
frigus cutis intensum Universale, collapsus pulsuum et
virium vitalium abest, dum spasmi compareant, hi non
initio sed fini morbi se associant, decursus non est ita
celer, et periculosus alia est natura morbi, alia cura
(Köstler).

§. 4.

Cholera Epidemico contagiosa Indica in suo decur-
su diversam exhibet faciem, pro diversa constitutione
individuali, pro diversitate Climatis anni temporum, et
momentorum pathogeneticorum, unde diversitas decur-
sus in Asia, et Europa repetenda erit. In Europa quoad
decursum duplicem observamus differentiam: vel rapi-
dus vel magis temperatus incedit. Ubi decursus Morbi
mitior est stadia plura quamvis non exacte distingvi
possunt. Harles, Hinterberger Lichtenstädt 3, Solomov
4, ab aliis auctoribus 2 vel nulla. Apud nos in Hunga-
ria mitiori Morbus decurrens modo plura offert stadia
nempe stadium Prodromorum, stadium Eruptionis, sta-
dium Acme, stadium Reconvalescentiae.

§. 5.

Stadium 1-mi prodromorum (Hinterberger Köstler
ect.) Initii, Invasioris (Harles) Characterisatur affectione
systematis Nervosi, quae consistit in dedolatione artuum
debilitate virium vitalium, capitis gravitate dolore te-
mulentia, obnubilatione, uti esse solet post usum spi-
rituosorum excessive haustorum, aut substantiarum nar-
coticarum uti opii, vel post inspirationem gasis acidi
carbonici, accedit susurrus aurium, cum bariecoia alter-
nans, vigor et nitor oculi perit, accedunt visus halluci-
naciones, facies collabitur, imaginem interni angoris,
inquietudinis et tristitiae exhibens, somnus fit inquietus
aut penitus deficit. — In sequelam affecti systematis

Nervosi, et systematis vasorum, et Digestionis officinae Turhae insequuntur; horripilatio, et calor volans cum doloribus extremitatum periodice recurrentibus improvisè opprimunt aegrum, cutis pallida, fit frigidior transpiratio suppressa, sudor nullus, aut partialis frigidus frontem extremitates occupat, pulsus relate ad individuum parvus, debilis, segnior cum palpitatione, aut motu cordis tremulo oppressio pectoris inconsueta cum respiratione difficili, anxia, sensus doloris infra costas lateris sinistri et pulsatio venae pertarum caput suum extollunt. Adpetitus prosternitur lingua saepe pura et tunc nec sapor alienatus nec nausea aegrum affligunt, alias lingua mucò spisso albo vel albo-flavicante tecta, cum sapore oris vario nectitur, in ventriculo sensus op-pletionis, pressionis eum proclivitate ad vomitum, et nonnunquam nisus frequentior ad urinandum, Urina saepe parca, vel limpida, vel turbida lactescens. Hac periodo una vel plures dejectiones alvinae sequuntur, quae sequentium characterem non exhibent, abdomen alias molle, vel tensum dolens, aut indolens targitur. Stadium hoc ab 1 hora usque 21 non raro et in plures dies excurrit et saepe nec in alia stadia intrat, sed in sanitatem abit.

Quamvis prodroma haec, mitiora videantur pericula habere maximam tamen Medicorum exposcunt attentionem, recte in hoc stadio in ipsorum potestate situm est, decursum morbi mitiorem efficere, aut penitus interrumpere, in specie dum ad adhibitum auxilium Caput liberum fit, pulsus fertior, cutis calidior et sudore perfundatur pressio in Eppigastro cessaret, sensus interni angoris dispareret spes valetudinis recuperandae constanter increscit.

§. 6.

Stadium 2 Eruptionis (Hinterberger Köstler). Per-formationis Incrementi (Harles). Prodromis pauciori vel longiori tempore durantibus saepe et his absentibus Cholera characterem suum specificum sat citto evolvit, partim priorum symptomatum incremento, partim novorum

associatione: frigus semper increcendo, cutis spoliatur sua vitalitate ita; ut non raro Extremitates instar glaciei tangantur, digiti harum in apicibus rugosi redduntur, Corpus totum siccum raro sudore, aut illo vel frigido, vel viscido perfusum; perit turgor, et color coeruleo-flavicans Marmoris instar variegatus superficiem vestit. Oculus amisso vigore, splendore in Orbitam relapsus semiapertus conjunctivam rubescentem pupillam dilatatam exhibet, qui anulo coerulescente cinctus aspectum tristem prodit, nasus acuminatur, livescunt Labia, verbo vultus sensum interni angoris gravem exprimens, non obscure Faciem Cholericam prodit (Harles), Pulsus cordis est tremulus, vel parvus, vel violentus irregularis, pulsus arteriarum subito collabuntur et saepe paucas post horas jam non percipiuntur; vel tantum filiformes, aut intermittentes. Sanguis nunc e vena missus coeruleo niger est, mox coagulum gelatinosum formans. Ob congestiones, Capitis affectus increscunt, vertigo, obnubilatio augentur, accedunt visus debilitates cum susurri et bariecoia acternantes. In genere miser status sui Morbosi perfecte conscii sunt et saepe tantum ante mortem status soporosus accedit. Respiratio est difficilis suspiriosa, aet exspiratus frigidus est, vox debilis minus apte resonans (Vox Choleric) lingua coeruleascens frigida tangitur.

§. 7.

Abdomen ut plurimum molle, et collapsum, tantum dum spasmi comparent rigidum, et ad umbilicum retractedum, non raro tamen meteoretice tumidum tangitur, et borborygmi audiuntur. Aegros pressio, et plenitudo ventriculi, quibus se dolor urens quasi a carbone gliscente inductus adsociat et dolores intestinorum colici periodice recurrentes vexant; atque nunc contingunt Evacuationes, quae usque summam virium prostrationem continuantur. Ordo varius quo hae contingunt observatur, alias praegressa diarrhoea, vomitus, alias contrarium cernitur. Dejectiones alvinae torminibus stipatae initio sunt foeculentae, tardius seroso-albumi-

nosae, quae alias sine, instar aquae tepidae, alias cum doloribus, et ita acres ac si oleum fervidum decurreret impetu quodam ejaculentur. Vomitus antecedit magis sensus plenitudinis et pressionis quam nausea, qui spasmodica ratione liquidum serosum, alias ita acre, ut dentes stupefaciat, faucesque inflammet, rivo pleno eiciat, evacuatum continet initio reliquias ingestorum deinde tenue mucis floccis mixtum, albescens saporis, odoris non facile describendi. Liquida haec serosa id characteristici praeseferunt, quod nunquam ut in aliis speciebus Cholerae bilem redoleant sapiantque (Harles Köstler) et quod ratione assumptorum longe copiosiora sint ita, ut plures Libras efficiant, quae simul probant, ac si tota massa organica in ichorosum illud fluidum resolveretur (Köstler). Liquida sunt ut plurimum albo-opaca, in raris casibus brunescens, nigrescens rarissime rubescens materia visa fuit. — Inter has evacuationes, quae momento silent et iterum revertuntur, vires citissime prosternuntur vitales, debilitas summa, respiratio difficilis insultibus asthmaticis stipata inducitur.

§. 8.

Nec tamen in omni casu vomitus et diarrhoea Diagnosim illustrant, gradum morbi designant, saepe deest vomitus, alias diarrhoea vel ambo deficiunt Cholera sicca (Hinterberger) vel tantum in gradu minori adsunt, et tamen morbus idem, idem flagitans auxilium (Lichtenstaedt). Frequenter deest se- et excretio salivae in cavo oris, mucis in naribus bronchiis, et urinae, alias vesica vacua, non raro frequentius urinant, alias retentio gravis locum habet. Sitis intensissima, desiderium erga potus aquosos frigidus, aut acidus inexplicabile; dolores nervosi extremitatum et affectiones spasmodicae his omnibus se fidos praebent comites. Durat hoc stadium a 6 usque 48 horas et sequitur

§. 9.

Stadium tertium Acme, quod Harles in duas Periodos; in Periodum Lethalem seu Mortis et Periodum Reactionis redivivae seu Criseos distribuit.

§. 10.

a) *Periodus lethalis seu mortis*, manifestat se aucta priorum symptomatum intensitate. Per summam Factorum vitalium resuscitationem, oritur sensus ardoris, ustionis in cavo abdominis cum dolore intolerabili, et nisu ad vomitum et diarrhoeam, qui tamen sub hoc stadio saepe notabiliter mitigatur, raro deficiunt dolores periodici, et spasmi qui primo apices digitorum utriusque extremitatis occupant, et inde per totum corpus currendo donec maximum intensitatis et extensionis gradum nanciscerentur, spasmi initio clonici sunt mox tonici tardius mixtam ut plurimum sequentes formam: artus incipiunt tremere, musculi tenduntur dolentque, enascuntur tendinum subsultus, mox musculi pectoris et diaphragma spasmo tentantur, Tetanus non raro comparere universalis, Observavi spasmos convulsivos universales in muliere una tam atroces ut urinae et alvi evacuatio impetu quodam prosiliret et nulla pars corporis quieta conspiraretur (*Harlesi Cholera spasmodica*), sitis intensissima, inquietudo eoque augetur, ut situm eundem amplius retinere non possit, accedit corporis gravitas plumbea cum situ neglecto, os siccum, lingua coerulescens, nigrescens, frigida crustis brunceis tecta, fissa, similibus crustis nares obstructae conspiciuntur, sub anxietate praecordiorum summa, facies mutata oculos exhibens cavos collabitur, pulsus fiunt minimi, vix perceptibiles, sanguis e vena missus non evacuatur ita ut collapsus vasorum (*Annesley Scott*) omnino locum habere videtur, accedunt animi deliquia, respiratio intermittit, labia, ungues coerulescunt, apices digitorum corrugantur et frigus marmoreum totam obvestit superficiem corporis, sicque accedente torpore vitali, facies hypocratica tristem hanc claudit scenam et ita, die morbi 2 — 4 mors vitam obruit.

§. 11.

b) *Periodus Reactionis redivivae seu Criseos*. Sub hac observantur mutationes in evacuationibus levamen

aegro adferentibus, hae mutationes sunt signa, et effectus ipsius Crisis salutaris, tales sunt: cutis fit calidior, pulsus fortior frequentior, sudor universalis moderate calidus et perdurans, urina sedimento lateritio vel puriformi instructa observantur. Eodem tempore quo hae mutationes comparent, morbi ominosi symptomata imminuuntur, vomitus biliosus, et alvi evacuationes foeculentae adparent, ambo, uti et spasmi mitigantur cessant, mucus in crustas induratus in cavo oris narium emolitur, solvitur, sitis mitigatur, et aeger ab angore interno, et gravi pressionis et ustionis sensu liberatus, manifestae meliorationis physiognomiam ostendit. Saepe tamen Metastases periculosae morbi secundarii diversae formae Crisim malignam enunciant et aegrum per morbos posthumos enacant. Vide infra §. 20.

§. 12.

Stadium quartum Reconvalescentiae. Hoc diverso tempore durat, ubi morbus cito decurrebat quin infau-
stam terminationem aliquam petiisset stadium Reconvalescentiae breve est, in contrario casu contrarium quoque observatur. In hoc stadio symptomata Cholerae omnia dissipata sunt, observatur saepe ut Köstler vult desquamatio cutis. — In genere debilitas longius permanet in organis vitae vegetativae et animalis, unde digestio, nutritio, sanguificatio lentius procedunt, omnis motus et adstrictio sensuum in- et externorum Convalescenti molestias parit. Si tamen processus vitalis penitus prostratus non fuerit, materia organica aliquam integritatem conservaverit, ex eodem fonte ex quo nutrimenta haurit, hauriet simul medicamina.

§. 13.

Decursus morbi secundum stadia dispositi non est semper idem sed variat pro diversitate Individui, genii epidemici, clymatis, anni temporum et aliis momentis, unde fit ut stadia minus exacte distinguï possint imo non raro deficiente stadio 1-mo illico 2-um aut his ab-

sentibus 3-um sequebatur, imo in Asia non raro et apud nos tam celerem cursum exhibuit ut primis 6 horis sors aegri decerneretur Appoplexia sanguinea (Hübenthal). Frequentius tamen morbus in dies 4 — 7 decurrebat Cholera protracta (Harles). Quoad naturam duplicem distinguit Harles: Choleram indicam erethisticam subinflammatoriam spasmodicam, casus rarissimi sunt, in quo motus sanguinis minus impeditus et pulsus potius plenus, durus observatur, sanguis ruber pleno rivo e vena prosiliret, cetera symptomata synochae adessent, et Choleram torpidam putrido nervosam, ubi corpus absque omni vomitus et diarrhoeae signo refrigescit, pulsus cessarent, labia, ungues livescerent, cutis digitorum rugas contraheret.

§. 14.

A e t i o l o g i a.

Ad morbum generandum Dispositio, et Causae excitantes requiruntur. In quo proprie Dispositio consistat certo non constat, in genere qui sensibilitate ac irritabilitate majori pollent frequentius hoc morbo corripiantur, in provocandam hanc dispositionem peculiaris Atmosphaerae Constitutio Epidemica magnum exerit influxum, in quo autem haec constitutio consistat Epidemica, non facile quis demonstrabit recte enim Haller monet „In's Innere der Natur dringt kein erschaffener Geist“ talem autem Constitutionem existere, jam nemo Medicorum in dubium vocat docet, et observatio, qua constat nunc morbos fere omnes, jam ab uno anno characterem gastricum assumere. Ad causas praedisponentes quae excitantium instar etiam operatur, pertinent omnes illae, quae in functiones. Organorum digestionis perturbando influunt; idéo alimenta cruda immatura acida, aquosa in fermentationem ruentia sollicitè vitanda erunt, sic melones pepones cucumeres carnes pingves sale conditae vel fumo induratae, cerevisia acida, mustum, lac acidulum, abusus potuum spirituosorum inprimis vero animi affectus deprimentes, hi enim animum angendo vires vitales consumendo receptivitatem admodum exaltant,

enim vero Cholera quæ sub influxu animi affectuum et abusu spirituosorum erupit, fere semper lethalis evasit (D. Richter). — Observationes porro docent, vitæ genus mutatum, vestitum leviolem, temperaturæ vicissitudines aerem humidum palludosum defatigationem exhaustientem, corporis vehemens exercitum, noctes sub Diu exactas Receptivitatem pro miasmate Cholerico admodum exaltare, et sic morbum ipsum generare.

§. 15.

Dispositio et contagium ad morbi genesim requiritur. De origine hujus maxime probabilis est illorum sententia qui asserunt: Contagium saluunde ad nos translatum quod ab omnibus aliis distinctum materiam subtilem inponderabilem exhibet, cujus proprietates instrumentis nec chemicis nec mechanicis desinire valemus, sed tantum per effectus in Organismo productos cognoscimus, quæ sub certis circumstantiis e morbo generata; variis viis in aliorum sanorum corpus translata similem ex quo precedit generat Morbum in sui ubique generationem et multiplicationem nitens, adest in omnibus partibus præcipue in liquidis alvo et ore evacuatis, videtur parte volatili et fixa instrui, adhaeret animalibus vestibis mercibus et unitur simul Atmosphærae, a sanis suscipitur variis viis, partim per contactum immediatum partim mediatum (Lichtenstädt Tilesius Loder et alii plures) Nonnulli Contagio naturam magneticò-electricam tribuunt et secundum horum Opinionem Fluvii adhaerere videtur et sic ulterius propagari dicunt. Res facile dictu sed difficillime explicatu, an contagium hocce affinitatem chemicam ad aquam habeat, an dynamicè vel mechanicè illi uniatur nil certi statui potest.

§. 16.

Müller Vagner in opere Lichtenstädt pag. 103 et sequentibus et alii plures, Naturam contagiosam liquide negant, hanc suam opinionem pluribus periculis corroborare conantur dicentes: causam positam esse in pec-

culiari constitutione Atmosphaerae; quibus tamen omnibus nequaquam probatur morbum solum Epidemicum esse.

§. 17.

Causa morbi proxima.

De hac maxima medicorum lis erat estque hodie adhuc: Lichtenstädt, Köstler qualitativam sanguinis alienationem. Loder, Harles Tilesius pecculiarem systematis Nervoso gangliosi mutationem. Buck hypercarbonisationem sanguinis et inflammationes. Tubi incestinalis partiales quas alii negant assumunt. — Ut decursus morbi, symptomata in vivo praesentia, et resultata sectionum ostendunt ad haec cum probabilitate redeunt: dispositione praesente, actione miasmatis Cholerei quacunque ratione et quacunque via suscepti peculiaris mutatio dynamico-organica inducitur in systemate ganglioso nervoso in omnia organa vitae vegetativae influente, et intimum cum systemate Cerebrali nexum fovente ob amicum autem hujus cum systemate Vasorum iuprimis vero cum arterioso foedus, hujus vitalitas citissime quantitative et qualitative alienatur ex utriusque autem hujus principalis systematis affectu processus respirationis productionis sangvificationis se et excretionis pecculiari ratione pervertitur, ipsa massa sanguinis morbosam in qualitate alterationem hypercarbonisationem (Buckii) subit, qua fit ut partes fluidae a solidis separentur, fluidae variis collatoriis in tubum intestinale deductae ore et ano evacuentur, solidae vero stagnationes in vasis superficialibus cutaneis, et in partibus minus impeditis congestiones producendo, cerebri, medullae spinalis, viscerum cavi Thoracis, abdominis oppletiones saepe partiales inflammationes causant (Köstler, Lichtenstädt) unde color pallidus, lividus, frigus cutis, lingua ungvæ coerulescentes facilem suum inveniunt explicatum, ob mutatam vitam nervorum se et excretio bilis, urinae fors et succi pancreatici et aliorum liquidorum pecculiariter abnormis redditur, in consensum trahuntur muscoli qui in feroces et involuntarias rapiantur actiones est necesse.

§. 18.

Prognosis et Exitus Morbi.

Morbus semel evolutus exitum nanciscitur diversum, vel in sanitatem, vel alios morbos, vel in mortem transit, et ideo prognosim habet variam, generalis hujus morbi prognosim non alia quam dubia sit oportet, morbus enim ad periculosissimos refertur, gravitatem illius historiae omnes ab omni tempore comprobant, uti et recensissimis temporibus tristis observatio docuit jam plures non tantum Asiae sed Europae regiones plurium millium suorum Civium enecatorum mortem lugent. — Morbus vere protheiformis, non tantum in variis sed uno eodemque individuo intra breve tempus varius, varias induit formas, varia offert phaenomena, varium progressum, mire variantes scenas, in hoc aegro levis invasio improvisa morte claudit malorum scaturiginem, in isto terrifica initia salutarem nanciscuntur exitum, ille praeter spem emergit, quem morbi gravitas damnare videbatur, alter perit, qui se vix aegrum existimat, tertium videns sanorum more ambulantiem mortis cadit victima. — Ancipite licet prognosi; tamen exitus in sanitatem probalis videtur, dum aeger ante morbi evolutionem sanus, robustus, nulla cachexia enervatus fuerit, tunc profecto auctoritate naturae efficacior, morbum facilius vincit, gradus morbi mitior, Therapia rationalis statim adhibita, et causarum exsiccantium aut exasperantium enervatio morbum facilius frangunt, decursum mitiorem, breviorum reddunt, quod ratio dicat, et experientia etiam probat. Quamprimum Crisis feliciter peracta est, de morbo superato gratulari possumus, signa Criseos benignae §. 11. nonnulli subito relinquuntur, a morbo non minus quam corripiebantur, quamvis debilitas praecipue localis unius alteriusve membri restare soleat (Lichtenstädt).

§. 19.

Non semper Cholera penes felicem exitum, in sanitatem abit, apud nonnullos aegros debilitas diuturna

per menses durans remanet, alias subsequitur febris enim affectionibus inflammatoriis meningum, medullae spinalis, ventriculi Intestinorum, lienis, hepatis ultima frequentissime ubi irritabilitas Organorum Cholopoeticorum exaltata est (Köstler) diutissime perturbatae manent functiones Organorum digestionis ac chylicationis, saepe vomitus alias diarrhoea, quae per minimam alimenterum assumptorum quantitatem inducuntur, alias pertinax obstipatio, digestio languida gastralgia, enteralgia affectiones Organorum respirationis, tussis molesta, alias organorum uropoeticorum ischuria remanent. Saepe morbus transit in febrim torpidam, gastricam, vel colliquativo-nervosam non raro in febrim intermittentem. Quandoque functiones systematis nervosi turbatae conspiciuntur: dolores extremitatum, paralyses, spasmi sensuum in et externorum alienationes prodeunt, qui status morborum statu organismi normali redeunte mitigantur disparent saepe tamen et morte terminantur,

§. 20.

Infausta erit prognosis et exitus in mortem probabilis, si aeger fuerit debilis, exhaustus, cachecticus potibus spirituosus, animi affectionibus obnoxius, juventutis florem masturbationis crimine confecerit, ubi constitutio epidemica regnans per observationem cognita talis est, ut, non obstante Therapia rationali plurimi moriantur, ubi statim ab initio gravissima symptomata evolverentur, subitum dolorum atrocissimorum silentium induceretur, vel si extremitates torpescerent vehementissimo corripentur spasmis, alternatim mox convulsivam membrorum contractionem mox extensionem tetanicam efficiente, dum superficies corporis frigore universali perfunderetur, scrobiculum cordis, linguam occuparet, sudor frigidus colliquativus erumperet, cutis in digitis extremitatum in rugas componeretur, et spasmi in statum paraliseos abirent, vel dum cum signis adparentis meliorationis conscientia aegrum desereret, tunc mors non procul esse solet, quibus omnibus facies hypocratica tristem indicat, clauditque scenam.

§. 21.

S e c t i o C a d a v e r i s.

Per sectiones anatomico-pathologicas a Jänichen, Markus, Rinsky et aliis susceptas, in cadaveribus varia pro diverso quo aegri moriebantur stadio phoenomena observantur.

Cutis collapsa, sicca, in pluribus locis livida. In cavo cranii vasa et meningum, et cerebri sanguine atro viscido, spisso, turgida, saepe extravasatum glutinosum, serosum, vel cruentum, cerebrum saepe emollitum, in uno casu vagina medullae spinalis fuit inflammata. — In cavo pectoris, pulmones alias in statu normali, alias collapsi, longe frequentius tamen sanguine atro infarcti ita, ut substantia fuerit similis illi hepatis, cordis ventriculi sinus, et vasa majora in plurimis casibus continebant sanguinem atrum. In cavo abdominis vasa viscerum imprimis illa intestinorum sanguine atro extensa nonnunquam signa inflammationis, saepe magis pallida non raro parietes incrassati. In ventriculo ac tubo inestinali liquidum gelatinosum, saepe majori quantitate jam albidum jam turbidum, jam atrum bilis nullum vestigium. Hepar sanguine atro extensum. Vesica fellea bile fusca copiosissima repleta, ductus biliosi impervii constricti. Vesica vacua collapsa. Lofium variebat.

§. 22.

C u r a p r o p h y l a c t i c a.

Prophylaxis a diversis Auctoribus diversa commendatur, nec mirandum, nam non tantum pro inbecillitate humana quivis inventa sua maxime praediligit, eaque ubique commendat; verum etiam qui ab aliquo medio quidquam proficui expertus est, id ubique indicari aethumat. — Quam male autem sanitati suae consulant mortales remediis scopo praeservativo utentes, multis non est opus explicare: enim vero Organismus humanus sub usu illorum ad mutuam exaequationem magis accedens, directe tunc dum maxima horum ne-

cessitas foret nil amplius effectuant, et corpus serius ocius destructioni tradunt — nullum itaque stricte praeservativum datur, sed prophylaxis efficacissima consistit in recta vitae regiminis coordinatione, quae totidem remedia praeservativa constituunt, ideo

1. Peculiaris attentio in aërem atmosphaericum dirigenda est; hinc aër palludosus humidus, humidus et aestuans exhalationibus, aut aliis mephitim spirantibus impregnatus sollicitè vitandus; ideo curandum ut aër purus siccus conservetur, hinc cubilia ventilanda mane, et circa meridiem, aut fumigationes cum aceto bis ter de die suscipiendae erunt.

2. Mundities strictissime servanda: ideo vestes frequenter mutandae, corpus a squalore abluendum erit.

3. Custodiat se homo a temperaturae vicissitudinibus, imprimis nocet refrigerium sudante corpore admissum, transpiratio cutanea suppressa unum ex momentis ad provocandum morbum principale est, ideo illa in aequabili tenore servanda, quod per munditiam, lotionem, frictionem, portationem vestitus lanei obtinebis, ideo potus diapnoici ex diversis menthae speciebus, melissa, floribus tiliae sambuci commendantur.

4. Singularis attentio in alimenta, et potulenta dirigatur est necesse. In genere cibi nutrientes digestu faciles aromatibus gratis mixti proficui sunt. Omnia e contra digestionem validam requirentia uti: fungi, pisces, carnes fumo induratae sale conditae, aut fermentationi obnoxia uti fructus immaturi crudi prohibentur. — Quod potulenta concernit aqua omnibus proficua, asuetis et spirituosa uti vinum, crematum bene conducit, nihil autem magis nocet quam ebrietas, exempla enim exstant helluones raro a morbo liberari, ita merito cerevisia, mulsum lac prohibentur.

5. Motus corporis moderatus in aura pura recenti, et labor viribus adaequatus, ut contra alios morbos: ita et contra hunc insignia sunt praeservativa, cavendum igitur ab adstrietione mentis nimia, a laboribus defatigantibus, somno quoque sua dignitas tribuenda, nocturnus merito praefertur diurno, nec tamen otio indulgendum.

6. Denique in his rerum adjunctis medici in erigendos suorum concivium animos opera impendi debet, affectus ingrati vim vitalem deprimentes sollicite vitandi, verum spes et confidentia in Creatoris misericordiam ponenda erit.

Haec profecto ut multiplici experientia confirmatum videmus, prophylaxim constituunt maximam, et observantia horum speramus fore, ut morbus terribilis flagellum generis humani constituens enervatus, velut in peregrino elemento suapte intereat.

§. 23.

C u r a T h e r a p e u t i c a.

In Therapia rationali istius Morbi pertinacissimi et summam artis peritiam eludentis coordinanda, omnes ingenii nervos medicus intendat oportet, ut in casibus individuis convenientissimum curationis consilium adinveniat, non in omni casu individuali eadem remedia proficua sunt, sed diversa requiruntur pro diversa constitutione aegroti actione potentiarum nocentium diversitate climatis, vitae generis — observatio fida docuit remedia, quae in Asia Russia Polonia felici cum successa adhibebantur in Patria nostra manifesto cum aegrorum discrimine tentarentur. — Quae ratio et experientia in gravissimo hoc negotio praecipiant nisi omnia fallant ad haec redeant quem in finem pluribus Indicationibus satisfaciendum erit.

§. 24.

Indicationem primam desumimus a Causis morbum excitantibus et sustentantibus, Miasma igitur cholericum eliminandum foret sed hujus in aegroto praesentiam nulla indicant phaenomena et cognita etiam illius existentia remedium tale quod hoc praestaret nondum noscimas, majori cum fructu obices causis sustentantibus morbum poni possunt, saepe certo per ingestionem alimenterum symptomata saburrae jam sursum jam deorsum versus turgescens reperiantur atque tunc emeticum in

specie. Ipecacuanha quae simul in systema Nervoso gangliosum agit mira ratione prodest, saepe purgans exhibetur (Laezanov Tartarum Emeticum ad grana octo, aut purgantem ex Rhes at senna adhibet) alias Refrigerium locum habet ita ut transpiratio omnino suppressa sit, tunc diaphoretica eximiam ostendunt virtutem, saepe tamen talia phoenomena non praecedunt, sed morbus subito comparet, tunc

§. 25.

Indicatio secunda poscit ut actio vitalis totius systematis nervosi et systematis arteriosi nec non venosi in parte peripherica cute nempe externa exaltetur, simul congestiones sanguinis a partibus internis exteriora deriventur. Ut hunc finem obtineamus multiplicia ab Auctoribus commendantur, ex quibus pro circumstantiis aegri diversis diversa remedia partim externa, partim interna adhibemus.

§. 26.

Inter remedia externa principalem locum occupant Balnea calida (Loder Lichtenstädt Tilesius) vapores fervidi in cutem derivati, balnea vaporis Russica, summo per se commendantur vapores fervidi ex aqua, et aceto extricati, si ita adhibeantur ut caput aegri his non contigatur (Köstler) commodissime adhibentur aegrum sellae inpositum linteamine obvolvimus intra pedes vero vasi collocato tegulae calefactae injectae funditur mixtura Thea aromatica et aceto constans, secundum observationes recentissimas sudorem maxime prolicit aegrotum cado inpositum, et lintec tectum spiritum vini phialae inter pedes locatae infusum accendendo, hac ratione aura in spatio clauso incalescit, et spatio trium minorum sudor potentissimus prorumpit, his actis pedes et manus aegri lecto calefacto inpositi pannis aceto, vino vel cremato fervidis irroratis obvolvimus; ut vero pedes tanto magis incalescant saculos arena aut cineribus calidis repletos diligenter renovando adplicamus maxima attentio necessaria, ne vapores in corpore conden-

sati refrigerentur. Interim sudor non in omni stadio proficuus est. quo vicinior morbus suae origini fuerit eo salutarior, quo remotior eo peior cum sanguinem ultimo suo sero spoliando hujus coagulationem et circulationis impossibilitatem producat.

§. 27.

Remediis prioribus adnumeratur frictio totius Corporis, in specie Extremitatum tam superiorum, quam inferiorum cum pannis calidis spiritu camphorato irroratis, frictio et lotio cum aceto, lixivio, infuso aromatico, cremato, spiritu vini, infuso seminum synapis, et tinctura Cantharidum. Regioni eppigastricae cataplasmata ex herbis absyntii, lavandulae, serpylli, salviae, menthae contusis, et spirituoso quodam mixtis inponuntur. Huc spectat applicatio caloris sicci medio saculorum calidorum cineribus arena furfuribus vel herbis aromaticis repletorum, applicatio tegularum calefactorum ad plantas, convenienter hoc scopo ordinantur saculi cineribus calidis repleti quibus aegri pedes usque genua inponunt. Huc referuntur inunctiones unguentorum et oleorum stimulantium spirituum aromaticorum, quibus revivificatio cutis procuratur ita, ut spasmo cutaneo aut statu illius paralytico profligatis, se et excretio sudoris expediatur, talia stimulantia ex unguento aut oleo cui additur spiritus salis amoniaci causticus, oleum therebinthinae camphora, aether sulfuricus, tinctura cantharidum componuntur. Usus remediorum irritantium et derivantium uti nasturtii, alii cepae, synapismorum vesicantium curam bene inchoant optime claudunt. — Si cutis vitalitas ad inum jam prostrata fuerit, fortissima indicantur irritamenta: ferrum candens plantis pedum applicandum, combustio spiritus vini in parte paralytica, moxa secundum decursum spinae vertebralis, vel in regione eppigastrica instituenda, per haec omnia vitae jam ad extinctionem properantis renisus in morbum potentissime sollicitatur (Köstler), quodsi verò salutarem effectum non exerant, causam non in debili horum actione, sed in infraeto renisu vitali quaerendam esse putarem.

§. 28.

Non raro sub stadio prodromorum, aut eruptionis omnia phaenomena indicant congestiones majores in cerebro medulla spinali pulmonibus, et aliis visceribus locum habere; ideo ad has derivandas, et ipsum circulum sanguinis expediendum remedium potentissimum quod in sanguinis evacuatione habetur nunquam negligendum est (Lichtenstädt Tilesius Köstler), quod non ut antiphlogisticum verum ut antiappoplecticum commendant. Interim sanguinis evacuationes nec ubique necessariae, nec ubique proficuae sunt, indicantur si capitis affectio gravior, rubor conjunctivae, sensus pressionis, pulsationis in cerebro, respiratio molesta difficilior cum sensu suffocationis, et internae, anxietatis, pulsus cordis et arteriarum irregularis, tremulus, vel tumultuarius aut contractus se manifestaverint, his in adiunctis quo citius sanguis evacuatur, eo effectus salutarior esse consuevit. Copia sanguinis evacuati dependet ab intensitate symptomatum et constitutione individuali. Contraindicatur evacuatio universalis: si pulsus valde collapsus difficulter aut plane non percipitur, extremitates instar glaciei frigerent et spasmis corpus rigesceret (Köstler).

Post sanguinis evacuationes universales, aut in minori morbi gradu evacuatio sanguinis topica instituitur, minoris momenti sunt hirudines, quae plerumque infantibus pro diversa affectione locali temporibus, pectori, aut abdomini, et pro diverso gradu morbi diverso numero adplicantur. Adultioribus plus praestant scarificationes in nucha aut spina vertebrali institutae; duplex per has commodum obtinetur, et evacuatio sanguinis, et irritatio cutis.

Ut huic indicationi responderet situm aegro sedentarium et caput frigidis fomentis fomentandum suadet Köstler, asseritque ab adplicatione fomentorum frigidorum optimum effectum conspexisse in Gallicia. — Interim non in omni casu individuali haec indicantur, adhibita in plurimis plus nocent, quam prosunt, ipsam cutis perspirationem ad morbi crism ita necessariam

impediendo. Porro ad congestionem ab Encephalo derivandam se- et excretionem bilis determinandam Richter Tilesius et olii plures Calomelam ad grana 8 — 24 commendant. Köstler, Loder et Medici Hungari nullum prosum effectum contpexerant, ideo a Calomela potius abstinendum.

§. 29.

Ad remedia interna quorum actione prostrata systematis Nervosi, et Vasarum energia resuscitatur spasmⁱ Extremitatum, superficiales cutanei, et musculorum involuntariorum componantur spectant stimulantia, stimulo volatili agentia, huc referuntur; Infusa florum, herbarum et radicum aromaticarum, uti ex floribus Chamomillae, Tiliae, sambuci, arnicae, exherbis Melissa, pulegii, serpylli, menthae crispae, piperitae, e radicibus angelicae, serpentariae, valerianae parata. In gradu debilitatis majori, et spasms gravioribus tum tonicis, tum clonicis indicantur adhuc efficaciora uti: camphora, castoreum, moschus, diversi aetheres: aether aceticus, sulfuricus, nitricus, spiritus salis dulcis, spiritus nitri dulcis praeparata diversa amoniae: spiritus salis amoniaei causticus, lavandulatus, anisatus, sal volatile cornu cervi, liquor cornu cervi, cortex cinnamomi et diversa illius praeparata. Huc spectant olea essentialia, oleum menthae piperitae, oleum destilatatum chomomillae, oleum cajeput, oleum animale Dipelli ad guttas 3—10 exhibenda, Cuncta haec remedia in connubio cum mucilaginoso, saepe et cum alterantibus antispasmodicis uti Ipecacuanha exhibentur, magisterium Bismuthi a D. Leo propositum non eam quam deffendebat exhibuit efficaciam. — Relate ad potulenta mucilaginoso aromatica et acida dilutaquae summuntur notandum, quod parva sed repetita dosi, et calida hauriri deheant.

§. 30.

Peculiaris attentio dirigenda est in vomitum, et diarrhoeam, ut symptomata status convulsivi ventriculi, et tubi intestinalis morbosa iritabilitate et sensibilitate

peccantium. Ad hos status componendos indicantur mucilaginosae: Decoctum radicis altheae salep. — In hoc casu omnium facile princeps opium est quod satus supra dictos compescit optime, adhibetur vel purum, vel extractum illius aquosum, aut tinctura, in exhibitione substantiae hujus summa opus erit circumspectione; quamprimum vomitus, et diarrhoea imminuntur ob influxum noxium quem opiata in encephalon et mixtionem sanguinis exerunt, ab ulteriori usu abstinere. Dosis remedii hujus vere heroici a variis varia commendatur, Medici Angli, Richter, Wagner ad medium granum omni bihorio sumendum, Köstler Tilesius et plures alii granum semis usque unum pro nyctemero commendant, adhibentque in decocto mucilaginoso, aromatico, cui Tincturae opii simplicis, vel Laudani liquidi Sydenhami guttas septem, usque viginti addunt, saepe opium in substantia, longe frequentius in connubio cum pulvere radicis Ipecacuanhae exhibetur, ne vomitu praepostere evacuetur in forma lactus porigere a ratione non abhorrebit, aut in decocto mucilaginoso furfurum, altheae salep forma clysteris intestino recto injicere, qui parvis quantitibus sed repetitis vicibus adplicantur, eo magis quod clysmata haec mucilaginosae ad molesum imminuendum tenesmum indicata sint. Köstler in hoc casu commendat extractum nucis vomicae analoga ratione ut opium agens.

§. 31.

Indicatio tertia exposcit: ut qualitativa sanguinis alienatio per morbum inducta pristino suo restituatur vigori. Hanc indicationem executioni dare saepe non valemus, cum Ars non raro ita debilis sit, ut momento enatam qualitativam sanguinis alienationem corrigere nulla amplius ratione valeat: nihilominus tamen ut sanguis e vena missus, sectiones cadaverum doceant, ratioque suadet; consistere sanguis videtur in principiorum phlogisticorum ad resolutionem pronissimorum abundantia, ad hunc igitur mor-

bosum sanguinis statum mutandum apprime indicantur acida tum vegetabilia, tum mineralia tam externe quam interne adhibenda.

Externe adplicantur vapores aceti fervidi metho- do jam exposita §. 27., lotiones, fomentationes cum aceto vini, aceto aromatico calidis, cum solutione diluta acidi muriatici sulfurici Chlorinae.

Interne saepe adhibetur acetum calidum dilutum in vehiculo aromatico, hoc scopo convenienter adhi- betur acidi muriatici oxygenati drachma una in decocti emollientis hordei matlthi altheae salep libra una, vel acidum vitrioli dilutum, vel elixirium aci- di Hallerii, atque sub his rerum circumstantiis me- thodus ab Anglo Hoppe commendata multum praestare videtur, quam Medicus Hungarus Ori cum modifica- tione quadam felicissime tentavit Rpp. mixturae Hop- pianae (ex acidi nitrici fumantis drachma una aquae menthae piperitae uncia una, tincturae opii guttis 40 compositae) scrupulos septem decocti radice altheae ex uncia semis parati uncias septem omni bihorio medio vasculo coffeaceo sumendum.

Ubi vero paralysis systematis nervosi, et resolutio massae sanguinis majorem nacta fuissent gradum, sic- que vita in primis suis germinibus sufflamminaretur, mirum nobis non videbitur Choleram Orientalem omni arte rebellem morte terminari.

§. 32.

Indicatio quarta et ultima praecipit: ut periodus convalescentiae debite tractetur, superato enim morbo non semper obtata redit sanitas, non raro sequuntur fe- bres cum affectionibus inflammatoriis Encephali, pul- monum, ventriculi, hepatis (Richter Köstler) tunc me- thodus antiphlogistica indicatur. Frequentius febris ga- strica, nervosa nervoso-putrida cum propensione in tor- porem, tunc stimulaatia antiseptica cum Roborantibus chinaceis exhibentur. Saepe vomitus et diarrhoea ob majorem irritabilitatem tunc extractum hyosciami opi- um Ipecaucanha, saepe ob debilitatem tunc radix co-

lombae ferrum bene conducunt. Saepe pertinax alvi obstipatio ideo leniter purgantia uti tinct Rhei aquosa cum aqua aromatica, carbonas magnesiae, olenm Rhicini, amygdalarum indicantur. Ischuria remanens nullam peculiarem attentionem meretur, semper observatur si evacuationes per vomitum et diarrhoeam In gradu majori adfuissent, et probabilius ab elementorum serosorum pro secretionem urinalem destinatum inopia dependet. Non raro remanent paralyses sensuum externorum Extremitatum, aut spasmi tunc stimulantia anodyna antispasmodica commendantur.

§. 33.

Superato morbo cura eo convertenda est, ut Recidiva praecaveatur, hunc in finem convalescens regulas dieteticas superius memoratas §. 23., 1—7 donec pristina redierit virium firmitas, eo strenuus observet est necesse, quod malum perpeccatum secus, et quidem majore cum vehementia recrudescente solet.

Auctores praecipui.

- Dr. G. R. Lichtenstädt. Die asiatische Cholera in Russland 1830, 31, Berlin 1831.
- Dr. A. L. Köstler. Aus der Erfahrung geschöpfte Andeutungen zur Erkenntniß und Behandlung der epidemischen Cholera, Wien. 1831.
- Die Indische Cholera nach allen ihren Beziehungen von Dr. Ch. Fr. Harles. Braunschweig 1831.
- Dr. Tilesius. Ueber die Cholera und die kräftigsten Mittel dagegen nebst Vorschlag eines großen Ableitungsmittels. Nürnberg 1830.
- Dr. H. W. Bucks. Geschichte der Cholera. Hamburg 1831.
- J. Ch. v. Loders. Ueber die Cholera = Krankheit ein Sendschreiben mit Zusätzen. Rönigsberg 1831.
- Joseph Hinterberger. Abhandlung über die Entzündung des Rückenmarkes und Beiträge zur Erforschung der Cholera morbus. Linz 1831.
- W. G. Tilesius v. T. Neueste ableitende Behandlungsart der krampfartigen Cholera asiatica. Leipzig 1831.
- G. J. Uffer. Versuch einer Darstellung der Cholera-morbus etc. Pesth, 1831.
- M. Lenhossék. Animadversiones circa curandam Choleram orientalem et alios epidemicos morbor in Regno Hungariae nunc vigentes. Budae 1831.

T h e s e s .

1. Cholera est morbus Epidemico - contagiosus.
2. Morbi oriuntur novi, antiqui evanescent, aliorum complurium natura, forma, intensitas cum tempore multum mutatur.
3. Fons medicinae alter experientia, alter ratio.
4. Vita animalis et vegetativa ex eodem fonte scaturiunt.
5. Vis naturae medicatrix non evertit medicinae necessitatem.
6. Plus praestat qui praecavet, quam qui sanat morbum.
7. In acutis morbis nihil ultra praestare valemus, quam salutare adjuvare crises.
8. Scrophulae et Rachitis sunt morbi distincti.
9. Eodem quo conceptio locum habet momento (foetus vita instruitur atque hinc
10. Quicumque quocumque foetum tempore expullerit, homicidii reus erit.
11. Extractio Cataractae omnibus aliis palmam praeripit.